

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Загальної і клінічної фармакології та фармакогнозії

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ з самостійної роботи студентів (СРС) заочного відділення

Навчальна дисципліна: **«Ресурсознавство лікарських рослин»**

Тема заняття СРС № 3: **«Використання ЛР та фітопрепаратів у сучасній світовій медичній практиці. Обсяги використання ЛР та фітопрепаратів у сучасній світовій медичній практиці. Заготівля ЛРС України на експорт. Перспективні лікарські рослини світу, стан їх сировинної бази. Хемосистематика та її роль у пошуку нових видів ЛР. Вивчення близько-споріднених видів.»**

Курс 5 Факультет медико-фармацевтичний

Обговорено та затверджено на
методичній нараді кафедри
28 серпня 2025 р.
Протокол № 1
Зав. Кафедри

Я.В. Рожковський

Тема № 3: «Використання ЛР та фітопрепаратів у сучасній світовій медичній практиці. Обсяги використання ЛР та фітопрепаратів у сучасній світовій медичній практиці. Заготівля ЛРС України на експорт. Перспективні лікарські рослини світу, стан їх сировинної бази.

Хемосистематика та її роль у пошуку нових видів ЛР. Вивчення близько-споріднених видів» 12 год.

1. Асортимент лікарської рослинної сировини, що використовує сучасна світова медицина, в значній мірі складають види, що не мають поширення в Україні, в тому числі запозичені з традиційних медичних систем Сходу. Цей асортимент вже включено у Європейську фармакопею та обов'язково знайде повне відображення у ДФУ, принципом якої є гармонізація з PhEur. Тому майбутнім провізорам конче необхідно знати також рослинні джерела імпортованих препаратів, щоб краще орієнтуватися на ринку фармацевтичних послуг. З цієї причини найбільш детального вивчення заслуговують види, на яких не було звернуто увагу у попередньому курсі фармакогнозії.

2. *Конкретні цілі:*

розширити знання асортименту ЛР та специфіки їх використання у медицина різних стран і народів, сформувані уявлення про можливості світової флори як джерела поповнення лікарських засобів вітчизняної медицини.

3. *Міждисциплінарна інтеграція*

4.

№ п.п.	Дисципліни	Знати	Вміти
1.	Попередні Медична ботаніка	Фази розвитку, екологічні умови зростання лікарських рослин;	Давати оцінку сучасним умовам зростання конкретних видів ЛР.
2.	Фармакогнозія	Вплив різних факторів на накопичення та вміст основних БАР у ЛРС	Обирати оптимальні райони та терміни заготівлі дикорослої ЛРС
3.	Внутришньопредметна інтеграція (теми даної дисципліни, з якими інтегрується та, що вивчається)...	Ресурсознавство як наука і навчальна дисципліна. Сировинна база лікарських рослин в Україні. Використання ЛР та	розробляти: інструкції з заготівлі, сушіння та зберігання дикорослої сировини вищих рослин,

		фітопрепаратів у сучасній світовій медичній практиці. Облік ресурсів лікарських рослин, принципи їх раціонального використання і охорони. Культивування ЛР в Україні та світі.	водоростей, лишайників та грибів, інформаційні листки; робити доповіді для лікарів та надавати консультації населенню з питань, пов'язаних із заготівлею та використанням сировини та препаратів природного походження.
--	--	--	---

5. Завдання для самостійної роботи під час підготовки до заняття

4.1. Перелік основних термінів, параметрів, характеристик, які має засвоїти студент при підготовці до заняття:

Термін (поняття), запитання	Визначення (зміст), відповідь
1	2
Написати види лікарських рослин, які використовуються в медицині Сходу	
Написати види лікарських рослин, які використовуються в медицині Європи	
Описати хемосистематику та її роль у пошуку нових видів ЛР. Вивчення близько-споріднених видів	

Теоретичні питання до заняття:

1. Чому європейську медицину також ще називають світовою?
2. Які вам відомі медичні системи? Чим поняття «медична система» відрізняється від поняття «народна медицина»?
3. Назвіть найбільш вживані у сучасній медицині ЛР та ЛРС середземноморського походження.
4. Назвіть відомі вам ЛР сучасної наукової медицини, яких можна віднести до рослин-космополітів.
5. Назвіть найпоширеніші ЛР та ЛРС з аридних (посушливих) зон Азії.

6. Назвіть ЛР та ЛРС сучасної наукової медицини, що мають латиноамериканське походження.

4.3. Практичні роботи (завдання), які виконуватимуться на занятті:

Завдання 1 Вивчити та проаналізувати асортимент ЛР та ЛРС, включений до ДФУ 1. , додатки 2;3; 4, *заповнити табл. 1.*

Таблица 1.

Об'єкти рослинного походження у ДФУ 1.

[illegible]

1	2	3	4

5. *Зміст теми:*

Теоретичний матеріал теми викладено в тексті лекції № 2, а також у наступних джерелах інформації:

1. Тржецинський С. Д., Доля В. С., Денисенко О. М. Ресурсознавство лікарських рослин : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗДМУ, 2015. 115 с.
2. Грицик А. Р., Водославський В. М., Мельник М. В. Фармакогнозія. Ресурсознавство лікарських рослин : навч. посіб. Івано-Франківськ : ПП Голіней О. М., 2019. 248 с.
3. Зузук Б. М. Ресурсознавство лікарських рослин : навч. посіб. для студ. вищ. фармацев. навч. закл. Вінниця : Нова Книга, 2015. 232 с.

6.Рекомендована література:

Основна навчальна література

4. Фармакогностичне ресурсознавство з основами інтродукції лікарських рослин / Навчальний посібник. – Полтава: ПДМУ, 2021.
5. Державна Фармакопея України : в 3 т. / ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». 2-е вид. Харків : Науковий фармакопейний центр, 2015. Т. 1. 1128 с.
6. Ресурсознавство лікарських рослин: Практикум / Тржецинський С. Д. та ін. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2021.
7. Фармакогнозія: підручник для студентів фармацевтичних факультетів / Посилкіна О. В. та ін. – Харків: НФаУ, 2015–2018 (розділи, присвячені сировинній базі).
8. Тржецинський С. Д., Доля В. С., Денисенко О. М. Ресурсознавство лікарських рослин : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗДМУ, 2015. 115 с.
9. Грицик А. Р., Водославський В. М., Мельник М. В. Фармакогнозія. Ресурсознавство лікарських рослин : навч. посіб. Івано-Франківськ : ПП Голіней О. М., 2019. 248 с.

10. Зузук Б. М. Ресурсознавство лікарських рослин : навч. посіб. для студ. вищ. фармац. навч. закл. Вінниця : Нова Книга, 2015. 232 с.
11. Heinrich M., Barnes J., Prieto-Garcia J., Gibbons S., Williamson E. M. Fundamentals of Pharmacognosy and Phytotherapy. 3rd ed. Elsevier, 2023. 282 p.
12. Medicinal Plant Resources : textbook / V. M. Minarchenko et al. Kyiv : Palyvoda A. V., 2019. 128 p.

Додаткова література та довідники

13. Лікарські рослини: Рекомендаційний список літератури (актуальні видання 2024 року) / Уманський НУС.
14. Малопоширені ароматичні види лікарських рослин / Наукове видання. – Берегове: ЗУІ ім. Ф. Ракоці II, 2025.
15. Лабораторний журнал з ресурсознавства лікарських рослин : [посібник] / В. М. Мінарченко та ін. Київ : Паливода А. В., 2018. 94 с.
16. Фармакогнозія : підручник для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кисличенко та ін. ; за ред. В. С. Кисличенко. Харків : НФаУ : Золоті сторінки, 2015. 736 с.
17. Державна Фармакопея України : в 3 т. / ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». 2-е вид. Харків : Науковий фармакопейний центр, 2015. Т. 1. 1128 с.
18. Bioprospecting of Ethnomedicinal Plant Resources: Sustainable Utilization and Restoration / ed. by G. Shukla et al. CRC Press, 2024. 466 p.
19. Medicinal Plants: Bioprospecting and Pharmacognosy / ed. by A. B. Sharangi, K. V. Peter. Apple Academic Press, 2022. 602 p.
20. Van Wyk B. E., Wink M. Medicinal Plants of the World. 2nd ed. CABI, 2017. 520 p.

Електронні ресурси

21. Medicinal Plant Names Services (MPNS) Resource. Kew Royal Botanic Gardens. URL: [kew.org](https://www.kew.org) (дата звернення: 22.03.2026).
22. Ресурсознавство лікарських рослин : презентація лекції. Нац. фармац. ун-т. URL: https://cnc.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/prezentatsiia_resursoznnavstvo-lr.pdf (дата звернення: 22.03.2026).

7. Матеріали для самоконтролю.

7.1. Питання для самоконтролю.

1. Історія використання ЛР світовою медициною.
2. ЛР у традиційних медичних системах.
3. Місце ЛР у сучасній світовій медицині і фармації.
4. Географічна приуроченість сировинних джерел фітопрепаратів Європейської фармакопеї.
5. Асортимент ЛРС, найбільш вживаної у сучасній світовій медицині, обсяги заготівель.

6. Особливості використання ЛРС у традиційних та офіціальних медицина Сходу та Заходу.
7. Який континент Землі є найменш вивченим на предмет використання ЛР?
8. Який континент Землі є найбільш вивченим на предмет використання ЛР?

7.2. Тестові завдання для самоконтролю.

1. З якої традиційної медичної системи залучено до сучасної наукової світової медицини сировина – кореневища Аконіту?

- А. Китайської
- Б. Тибетської
- В. Індійської (Аюрведи)
- Г. Арабської
- Д. Слов'янської

2. Багато харчових рослин виявляють лікувальні та лікувально-профілактичні властивості. Так, у дуже великій кількості вітчизна на фармація використовує як джерело ЛРС

- А. Томати
- Б. Огірки
- В. Моркву
- Г. Яблука
- Д. Дині

3. Ця офіціальна в Україні ЛРС містить сапоніни. Її пил викликає подразнення слизових оболонок, тому робота з цією сировиною потребує обережності. Назвіть цю сировину

- А. *Rhizoma et radices Polemonii*
- Б. *Rhizomata Tormentillae*
- В. *Radices Araliae*
- Г. *Rhizomata Bistortae*
- Д. *Rhizomata et radices Rubiae*

4. На аналіз надійшла вітчизняна дикоросла лікарська рослина з родини Гречкових. При макроскопічному дослідженні встановлено: рослина трав'яниста, листки ланцетоподібні з червоною плямою, наявні пливчасті розтруби, що вкриті притисненими волосками. Суцвіття верхівкове, густа колосовидна китиця. Рослину діагностовано як:

- А. Спориш звичайний.
- Б. Гірчак перцевий
- В. Гірчак почечуйний.
- Г. Гірчак зміїний.
- Д. Гречка звичайна.

5. Трава деревію входить до складу шлункових зборів і використовується в Україні для виробництва фітозасобів. Згідно з вимогами ДФУ якість цієї сировини оцінюють за вмістом:

- А. Кардіоглікозидів,
- Б. Алкалоїдів,
- В. Полісахаридів,
- Г. Ефірної олії та проазуленів,
- Д. Вітамінів.

6. Світова медицина використовує гепатопротекторні засоби рослинного походження. Назвіть лікарську рослинну сировину, що містить сілібін та виявляє гепатопротекторну дію.

- А. Плоди фенхелю.
- Б. Насіння льону.
- В. Насіння лимоннику.
- Г. Плоди розторопші.
- Д. Насіння гарбуза.

9. Індивідуальні завдання для студентів з теми заняття.

1. Доведіть на прикладах, що традиційні медичні системи Сходу є одним з джерел розвитку європейської медицини та фармації.
2. Запропонуйте можливі рослинні джерела жирних олій (масел), що використовує світова медицина і фармація, розподілив їх за принципом: а) – джерела з помірного клімату; б) – тропічні рослинні джерела.

Методичні рекомендації склав

доцент Бойко І.А.

/підпис/